

Er waren voor mij twee belangrijke redenen om mee te gaan met de *architecture tour Java-2010*: De 'Indische jeugd' van mijn beide ouders op Java, een aspect van mijn achtergrond waarvan ik nog altijd meer wilde weten. Voorts, de grote waardering van een collega-architectuurhistoricus voor de publicaties van Pauline van Roosmalen op het gebied van door Nederlanders gebouwd erfgoed in Indonesië. Op grond van de laatstgenoemde aanbeveling had ik wel verwacht dat we een goed beeld zouden krijgen van de architectuur op Java uit de eerste helft van de twintigste eeuw en de stedenbouwkundige ontwikkeling van de grote steden op dit eiland in die periode. Het programma omvatte gebouwtypen als bestuurs- en bedrijfsgebouwen; kerken; hotels; scholen en stations, die vaak van uitzonderlijke architectonische waarde bleken te zijn, maar ook een krachtstation en een theeplantage en daarnaast vanzelfsprekend een veelheid aan verschillende woonhuizen, waarvan sommige ook van grote allure.

De opzet van deze reis had echter meer dimensies: zo werd ook aandacht besteed aan hoe het thans met die koloniale erfenis is gesteld: hoe de gebouwen nu functioneren en hoe ze daartoe zijn aangepast – in goede of slechte zin – en dus ook wat er over is van de vaak rijke interieurs. Ook verwaarloosde gebouwen en buurten werden bezocht en de mogelijkheden besproken om ze te redden. Zelfs gebouwen die inmiddels zijn verdwenen kwamen ter sprake. Zo ontstond voor ons een totaalbeeld van de bouwopgave, die Nederland zich hier in de eerste helft van de twintigste eeuw stelde en van de wijze waarop de hier werkende architecten deze vorm gaven: modernistisch of juist traditioneel, vaak geïnspireerd door de bestaande 'Indische' bouwstijlen. Het contact met plaatselijke architecten, historici, stedenbouwkundigen, docenten op deze vakgebieden en anderen die over hun betrokkenheid of hun werk in dit verband vertelden, vormde een onvergetelijke introductie tot ons reisdoel. Uit de perfecte organisatie van de afspraken met al deze mensen uit het netwerk van Pauline van Roosmalen op al die verschillende locaties, bleek hoe zorgvuldig de reis was voorbereid. Ook haar overzichtelijke korte introducties voorafgaand aan de excursies met behulp van historische stadsplattegronden waren daarvan een voorbeeld.

Pauline van Roosmalen heeft op Java gewoond, kent het eiland daardoor goed en omdat ze de taal spreekt ontstond steeds echt contact met de plaatselijke bevolking. Weliswaar lag de nadruk van het reisprogramma op architectuur en stedenbouw, maar er werd ook veel aandacht besteed aan de Javaanse cultuur[geschiedenis] en het gewone leven op Java. We bezochten een groot feest in een Chinese tempel; brachten een bezoek aan een kraton op het moment dat dansen werden geoefend - veel boeiender dan een gelikte show voor toeristen - en werden ontvangen in de privé-vertrekken van het paleis. Het programma was ook afwisselend wat de manier van verplaatsen betreft: naast met de 'eigen' airconditioned bus, waren trajecten met de trein ingelast, als die landschappelijk interessanter waren.

Een belangrijk aspect van deze reis was de exquisite keuze van de hotels en de restaurants, ook wat betreft hun karakteristieke ligging, zowel in de steden als daar buiten. De eerstgenoemde waren alle bijzondere – veelal historische – gebouwen, vaak met een mooie zwemgelegenheid; de tweede – het noodzakelijke rustpunt midden op de dag in dat vermoeiende klimaat – landschappelijk vaak bijzonder gelegen of prachtig ingericht en het eten was er altijd heerlijk.

Kortom, deze reis, waarvan het programma de neerslag is van de kennis van Pauline van Roosmalen van de invloed die de Nederlandse periode op de Javaanse cultuur en geschiedenis heeft gehad en van Java zelf, bood meer dan ik me voor had kunnen stellen. Die gedegen kennis presenteert zij op een bescheiden manier, een manier die uitnodigt tot discussie en dialoog. Ze blijkt dan meestal het antwoord op vragen die opkomen te hebben en aanvullende informatie te kunnen verschaffen. Zij is de ideale reisleidster voor liefhebbers en vakspecialisten.

Jenny